

University of Groningen

Over geldvoorwerpschulden en de betaling met bitcoins

Koolhoven, Rosalie

Published in:
Dwingend privaatrecht op maat

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2015

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Koolhoven, R. (2015). Over geldvoorwerpschulden en de betaling met bitcoins. In R. J. C. Flach, G. T. de Jong, R. Koolhoven, & F. J. Vonck (editors), *Dwingend privaatrecht op maat* (blz. 85-100). Boom Juridische uitgevers.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Over geldvoorwerpensschulden en de betaling met Bitcoins

R. Koolhoven

Al in 2010 werd voor het eerst ‘betaald’ met Bitcoins. De persoon met deze primeur besteedde er zelfs 10.000 om de koopprijs van twee pizza’s mee te voldoen.¹ Of dwingt de wet ertoe te zeggen dat de pizzaverkoper op dat moment zijn pizza’s ruilde tegen Bitcoins?

De antwoorden op de vraag of ook virtuele valuta zoals Digicash, Peercoins, Worldcoins, websitecoins of Bitcoins ‘geld’ zijn in de zin van afdeling 6.1.11 BW over de betaling van een geldsom, zijn divers.² In de enige rechterlijke uitspraak hierover werd geoordeeld dat een verbintenis tot betaling van Bitcoins niet door die bijzondere afdeling wordt bestreken; men moet varen op de regels voor verbintenissen in het algemeen.³

Het meest in het oog springende gevolg van dat oordeel is dat de bijzondere bepaling over verdragingschade in de vorm van wettelijke rente (art. 6:119 BW) niet geldt.⁴ De schuldenaar die zijn verbintenis tot betaling van Bitcoins niet nakomt zou daarmee verdragingschade moeten betalen op grond van de algemene regeling van artikel 6:74 e.v. BW. De daarbij behorende concrete schadeberekening kan – anders dan bij het fixum van artikel 6:119 BW – vanwege de grillige koersen extreme vormen aannemen.⁵

In deze bijdrage betoog ik dat de schuldenaar die een virtuele munt als betaalmiddel gebruikt, beschermd moet én kan worden tegen deze grillige koersen. Virtuele munten zullen namelijk in de toekomst een steeds belangrijkere rol gaan spelen in de handel en het dienstenverkeer zoals die zich via internetplatforms ontwikkelen.

1 Lodder 2014. Naar de huidige koers (d.d. 22 april 2015) zou de pizzakoper met die 10.000 Bitcoins 2.148.500 euro hebben betaald voor de pizza’s.

2 Hierover: Baukema 2013; Engelfriet 2014; Bierens 2014; Van den Berg, Van der Velden & Vergouwen 2014; Tempelaar 2014 en Rank 2015.

3 Rb. Overijssel 14 mei 2014, ECLI:NL:RBOVE:2014:2667; *Prg.* 2014/177; *RCR* 2014/64. De kwalificatievraag werpt direct ook de vraag op hoe zo’n Bitcoin ontstaat. Het vonnis vertelt over dit voor leken ingewikkelde proces dat een Bitcoin uit een unieke reeks van cijfers en letters bestaat en wordt verkregen door ‘mining’ (een originele wijze van verkrijging?) of door middel van een transactie. Bij ‘mining’ wordt gebruik gemaakt van computerberekeningen. Aangenomen wordt dat er maximaal 21 miljoen unieke reeksen zijn en zodoende kunnen worden gecreëerd. Om Bitcoins te verkrijgen via transacties dienen gebruikers software te downloaden, waarmee ze Bitcoins kunnen aanschaffen en digitaal kunnen opslaan op hun computer in spaarpotten die ‘wallets’ heten. Een gedetailleerde beschrijving geeft Bierens 2014, nr. 2.

4 Ook artikel 6:125 BW over koerswijzigingsschade zou dan niet gelden. Ik meen dat dit artikel ook niet van toepassing is als de Bitcoin wél tot betaling van een geldsom in de zin van afdeling 6.1.11 BW leidt. De redenering van de rechtbank dat het met het begrip geld te maken heeft onderschrijf ik niet. Onderscheidend is of van een eigenlijke of oneigenlijke valutaverbintenis gesproken kan worden.

5 Koersen zijn te volgen op www.Bitcoincharts.com.

1. Kwalificatieproblematiek

De casus waaraan ik in de inleiding refereer illustreert tot welke hoofdbrekens de virtuele economie kan leiden.⁶ De koper (eiser in het geding) en de verkoper (gedaagde) waren overeengekomen dat de verkoper tegen een koopprijs van in totaal € 22.137,50 aan de koper 2750 Bitcoins zou verschaffen, tegen € 8,05 per Bitcoin. De verkoper leverde maar 990 Bitcoins.⁷ Omdat volledige nakoming uitbleef ontbond de koper de overeenkomst. Naast terugbetaling van de teveel betaalde koopprijs vorderde de koper een schadevergoeding die samenhang met de koerswijziging van de Bitcoin. Die zou enorm in waarde zijn gestegen en door de niet-nakoming van de verkoper had de koper deze ‘winst’ niet kunnen verzilveren. De rechtbank wees deze vordering wegens ‘koerswijzigingsschade’ als bedoeld in artikel 6:125 van afdeling 6.1.11 BW af. De redenering luidde dat afdeling 6.1.11 BW niet van toepassing is, omdat Bitcoins geen ‘wettig betaalmiddel’ zijn.

Het oordeel is voor discussie vatbaar. De maatstaf voor toepassing van afdeling 6.1.11 BW over verbintenissen tot betaling van een geldsom is niet het verschuldigd zijn van een ‘wettig betaalmiddel’. Ook als men met een ander geld betaalt, kan die afdeling van toepassing zijn; zoveel wordt duidelijk in nummer 2 over de verschillende betekenissen, vormen en kenmerken van ‘geld’.

In nummer 3 staat het verschil tussen ‘geldschulden’, ‘geldvoorwerpenschulden’ en ‘geldsoortenschulden’ centraal. In sommige gevallen is de Bitcoinbetaling een betaling van een geldsom. In andere gevallen is het de levering van een goed als bedoeld in artikel 3:84 BW. Het hangt af van welke prestatie de kenmerkende prestatie is in de overeenkomst. Welke gevolgen het onderscheid heeft voor de verdragingschadevergoeding – gebaseerd op hetzij artikel 6:74 BW, hetzij de bijzondere bepaling van artikel 6:119 BW – wordt beschreven in nummer 4.

2. De betaling met Bitcoins: ‘geld’?

Over de betaling van een geldsom bepaalt artikel 6:112 BW: “Het geld dat ter voldoening van de verbintenis wordt betaald, moet op het tijdstip van de betaling gangbaar zijn in het land in welks geld de betaling geschiedt”. Elementen zijn ‘geld’, ‘betaling ter voldoening van de verbintenis’ en ‘gangbaar’. De betekenis van die elementen staat hier centraal, alsmede hun onderscheidende vermogen, want

6 Niet onder het bereik van dit artikel vallen de toezichtrechtelijke problemen, waarover inmiddels ook de nodige literatuur verschenen is. Ik noem in het bijzonder Baukema 2014. Evenmin behandel ik vragen over het ontstaan van en aansprakelijkheid bij samenhangende overeenkomsten of driepartijenovereenkomsten die rijzen doordat twee partijen via internetplatforms tot overeenkomsten komen.

7 Als een partij niet nakomt heeft de schuldeiser naast ontbinding verschillende mogelijkheden: de vordering tot nakoming ex artikel 3:296 BW, een beroep op artikel 6:74 BW voor schadevergoeding, opschorting ex 6:262 of 263 indien dit hem nog zou baten en het sturen van een omzettingsverklaring (art. 6:87 BW) om de verbintenis tot levering van Bitcoins te wijzigen in een vervangende schadevergoeding. Deze mogelijkheden worden ten aanzien van de Bitcoin verder ter zijde gelaten in deze bijdrage.

zoveel blijkt: de toepassing van afdeling 6.1.11 BW is niet alleen voorbehouden aan de betaling van een wettig betaalmiddel.

2.1. Geld is ruilmiddel

Geld is in de eerste plaats een ruilmiddel. Hoewel het momenteel dankzij het internet gemakkelijker is goederen met elkaar te ruilen of goederen tegen diensten (klusjes) te ruilen, is geld eenvoudigweg een erg handig ruilmiddel. Wie kan bij de supermarkt zijn diensten nog ruilen tegen de dagelijkse boodschappen? Geld geeft ons ‘vrijheid’. Geld in de zin van ruilmiddel komt in verschillende vormen voor. Er zijn *geldobjecten*, munten en bankbiljetten in euro’s en in andere valuta: Dollars, Kronen, Yuans, Reais et cetera, en er zijn *girotegoeden*, vorderingsrechten op een bank. Met ‘geld’ als ruilmiddel in de zin van afdeling 6.1.11 BW kunnen beide vormen van geld, ook in buitenlandse valuta, zijn bedoeld.⁸ Anders: betaalt men een geldsom in buitenlandse valuta, dan is nog steeds sprake van betaling van een geldsom.⁹

De *geldobjecten* zijn stoffelijke dragers van geldswaarde. Luisterend naar de naam chartaal geld worden ze door publiekrecht bestemd tot betaling van geldschulden alsof ze – ongeacht hun stoffelijke samenstelling – een vaste waarde vertegenwoordigen.¹⁰ Een betaling met chartaal geld is daardoor niet alleen te kwalificeren als de voldoening van een geldschuld maar ook als de levering van zaken in de zin van artikel 3:89 BW: de schuldenaar verschafft de schuldeiser immers geldvoorwerpen.¹¹ Dat leert ons dat er twee kenmerken van ‘geld’ zijn: het stoffelijkheidskenmerk en dat het object op basis van een wettelijke regeling in omloop is gebracht. Het zijn van ‘stoffelijk’ helpt ons iets te kunnen zeggen over de relatie tussen de mens – als rechtssubject en drager van rechten – en rechtsobjecten. In wezen is de stoffelijkheidseis voor het constitueren van een absolute positie wel belangrijk – het draait immers om de vraag of die relatie eigendom, bezit of houderschap inhoudt en andere uitsluit – maar voor het zijn van ‘geld’ niet. Uit afdeling 6.1.11 BW zelf wordt al direct duidelijk dat er ook onstoffelijk geld bestaat, namelijk in de vorm van girotegoeden. Dat de stoffelijkheidseis ook niet van belang is voor de vraag of een handeling een betaling van een geldsom kan zijn, illustreert het feit dat de overschrijving van bankrekening naar bankrekening waarbij de girotegoeden verschuiven ook een betaling van een geldsom wordt genoemd.¹² Giraal geld bestaat in wezen uit terstond opvraagbare tegoeden die men heeft bij een bank; het zijn vorderingen.

Het tweede kenmerk van geld, dat het op basis van een wettelijke maatregel in omloop is gebracht, lijkt evenmin onderscheidend voor de toepassing van afdeling

8 Asser/Hartkamp & Sieburgh 6-II 2013/194 en 191.

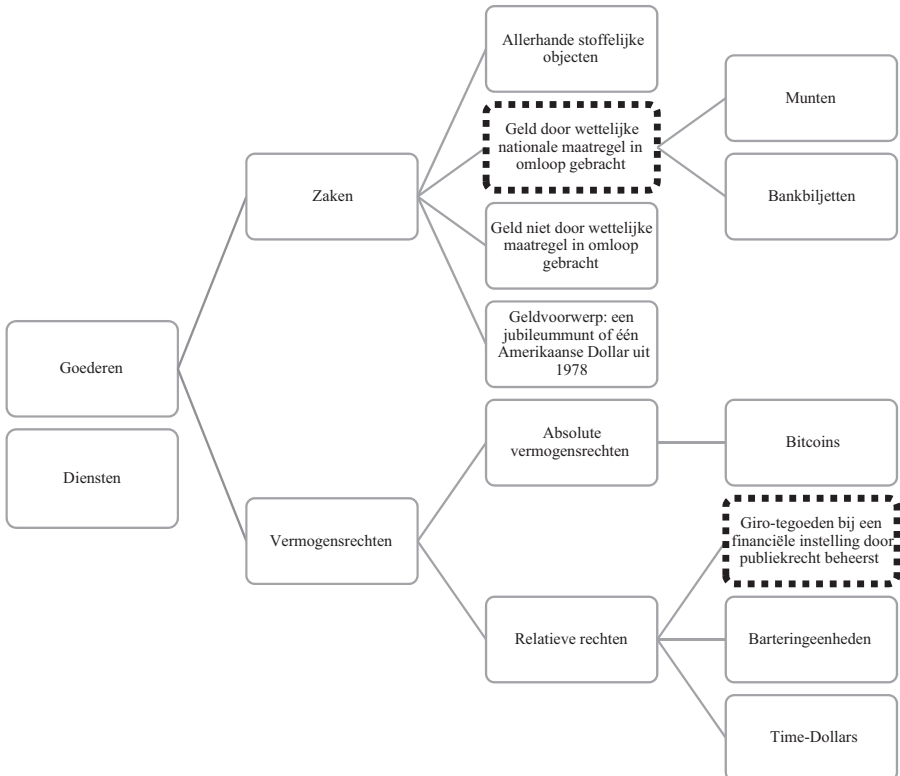
9 Volgens de MvA II., Parl. Gesch. Boek 6, p. 456 en 458 is in artikel 6:112 gekozen voor het hanteren van de term ‘gangbaar geld’ opdat de betaling van buitenlands geld ook onder het toepassingsbereik van afdeling 6.1.11 BW valt.

10 Verbintenissenrecht (Rank), afdeling 6.1.11 BW, aant. 12 en Asser/Hartkamp & Sieburgh 6-II 2013/191.

11 Verbintenissenrecht (Rank), afdeling 6.1.11 BW, aant. 10. Contractenrecht (Rank) VI-F, nr. 2560.

12 Verbintenissenrecht (Rank), afdeling 6.1.11 BW, aant. 9.

6.1.11 BW. Sommige vormen van geld zijn door de wettelijke maatregel bestemd tot ‘wettig betaalmiddel’, zoals in Nederland de euro.¹³ Het feit dat iets wettig betaalmiddel is geeft de houder ervan in principe *het recht om ermee te betalen*, indien hij een verbintenis tot betaling van een geldschuld wil nakomen.¹⁴ Partijen mogen iets anders afspreken. ‘Gangbaar geld’ is de kern van artikel 6:112 BW, niet ‘wettig betaalmiddel’.¹⁵

Dat de Bitcoin net als goederen en diensten als ruilmiddel dienst doet is duidelijk. Over welke goederenrechtelijke kwalificatie men daaraan verbindt, kan men discussiëren. De Bitcoin lijkt op giraal geld doordat beide onstoffelijk zijn, overdraagbaar en ertoe strekken de rechthebbende stoffelijk voordeel te verschaffen, als ware elke Bitcoin een vermogensrecht in de zin van artikel 3:6 BW. Bierens

13 Het recht om te betalen met dat wettige betaalmiddel kent twee betaalvormen: het betalen in chartaal geld en in ‘giraal geld’. In de eerste variant bestaat de betaling in het overhandigen van munten en bankbiljetten. In het tweede geval worden gegevens uitgewisseld.

14 Bierens 2014, nr. 4.

15 MvA II., Parl. Gesch. Boek 6, p. 458.

bijvoorbeeld noemt de overgang van een Bitcoin tussen twee gebruikers ‘informatie-uitwisseling’ net als ‘geld overschrijven via internet van rekeningnummer naar rekeningnummer met een persoonlijke code van de betaler’.¹⁶ Hoewel de wijze van overheveling hetzelfde lijkt, is er een verschil tussen beide. Een Bitcoin is géén vordering op een bank die op enigerlei wijze is onderworpen aan de regels van het publiekrecht, zoals dat bij vorderingen op de bank wel het geval is. De Bitcoin lijkt daarom meer op een absoluut vermogensrecht. Tegenover het absolute recht dat de Bitcoin is, staat geen schuld van een giro-instelling. Dat het geen zaak is in de zin van artikel 3:2 BW omdat het aan een stoffelijk karakter ontbreekt is evident. Rank omschrijft het daarom treffend als een ‘op zichzelf staand waardebestand’.¹⁷ Zou het zaaksbegrip genoeg nemen met exclusiviteit die kan worden gevonden in toegang tot ‘the cloud’, dan zou beter tot uitdrukking komen dat het bij het onderscheid tussen goederen van belang is of een door het recht beschreven relatie absoluut en exclusief is en tussen rechtssubject en rechtsobject bestaat, of relatief is en twee rechtssubjecten verbindt.

2.2. Geld is betaalmiddel

Geld kan de functie van betaalmiddel vervullen. Vervult geld de functie van betaalmiddel, dan is daarmee aangegeven, dat er een geldverbintenis mee kan worden nagekomen. Kan een Bitcoin de functie van betaalmiddel vervullen? Ook hier geldt dat volgens artikel 6:112 BW niet slechts het wettig betaalmiddel tot betaling van een geldsom leidt.¹⁸ Het wettig betaalmiddel is immers slechts een vorm van ‘gangbaar geld’. Naast het wettige betaalmiddel als vorm van gangbaar geld, is er geld dat zijn bestaan niet aan een wettelijke maatregel ontleent, maar dat gangbaar wordt door de opvattingen in de maatschappij.¹⁹ Dommering geeft als voorbeeld zogeheten maatschappelijk geaccepteerd schaduwgeld: goedkope pesos voor inwoners van Cuba en de dure pesos voor buitenlanders.²⁰ Gangbaar geld is dus wettig betaalmiddel of schaduwgeld; ‘wettig betaalmiddel vervangend geld’. De Bitcoin is in diens visie ook schaduwgeld: een geheel met internet verbonden geld dat als contant betaalmiddel voor internetdiensten kan worden aangewend. Schaduwgeld kan gangbaar worden indien het maatschappelijk voldoende geaccepteerd is. Hoewel Dommering in 2013 schreef dat de Bitcoin wellicht vanwege de slechte naam geen gangbaar geld zal worden, is er inmiddels een daling van het nodige vertrouwen in de banken waarneembaar én een aantal auteurs geweest dat de Bitcoin de hemel in heeft geprezen, zodat dat best nog eens kan gaan veranderen. Ook Rank merkt over de zaak voor de rechtbank Overijssel op, dat de rechtbank in haar vonnis voor de toepassing van afdeling 6.1.11 BW niet de definitie van het

16 Bierens 2014, inleiding.

17 Rank 2015, p. 183-184.

18 R.o. 4.8 van Rb. Overijssel 14 mei 2014, ECLI:NL:RBOVE:2014:2667; *Prg.* 2014/177; *RCR* 2014/64, nam wel tot uitgangspunt dat slechts bij betaling van een wettig betaalmiddel sprake is van een verbintenis tot betaling van een geldsom.

19 MvA II., Parl. Gesch. Boek 6, p. 459.

20 Dommering 2013.

wettig betaalmiddel als maatgevend had moeten gebruiken, maar tevens had moeten overwegen of de Bitcoins naar maatschappelijke opvattingen ‘gangbaar geld’ zijn.²¹ Hij komt (in zijn bijdrage van maart 2015) net als Dommering tot de conclusie dat de Bitcoin niet breed gedragen is en niet maatschappelijk relevant is.

Anders dan Dommering en Rank lijkt het oordeel dat de Bitcoin geen gangbaar geld kan worden door maatschappelijke acceptatie mij een momentopname die in de toekomst zal gaan veranderen. Ik denk dat de opmars van virtuele munten binnen een maatschappelijke trend hoort, die hand in hand gaat met de opkomst van de vele deelplatforms (de *sharing economy* of deeleconomie) die werken met een virtuele omrekenfactor voor klussen of goederen en deze ‘websitecoins’ noemen. Daarbij vraag ik me af in welke mate die maatschappelijke acceptatie er moet zijn voordat het recht daaraan gevolgen geeft. Daarom zou ik ervoor willen pleiten dat ‘het recht’ een koers vaart waarop dergelijke noviteiten niet buiten de boot vallen. Juist bij vernieuwingen in de maatschappij is men erbij gebaat dat zij ondergebracht worden bij bestaande, passende regels op dat vlak. Het lijkt mij belangrijk juist de digitale wereld zoveel mogelijk onder te brengen bij de bekende regels. Er lijkt geen stoppen aan: door de meest gangbare regels die in het handelsverkeer kunnen gelden niet van toepassing te achten, wordt in wezen een rem op de innovatie en een rem op het autonomiebeginsel van partijen gezet. Daarmee is natuurlijk niet gezegd dat de Bitcoin of een websitecoin een wettig betaalmiddel moet worden en dat iedereen het recht zou moeten hebben om er aan iedere schuldeiser mee te betalen. De gevolgen van mijn stelling dat Bitcoins beter wel als gangbaar geld kunnen worden gezien, treffen dan ook slechts degenen die Bitcoinwallets hebben en de Bitcoin willen en kunnen gebruiken als betaalmiddel.

Slechts indien men de politieke wens heeft deze vorm van betalen een halt toe te roepen, is een ander oordeel begrijpelijk. Wil men de Bitcoin verbannen, dan zou de Staat tevens moeten overgaan tot het verbieden van Bitcoinbetalingen, zodat ze ook niet meer door partijafpraak tot betaalmiddel kunnen worden verheven, of in de maatschappij tot gangbaar geld kunnen uitgroeien. De nadelen van een verbod blijken echter al uit de uitspraak van de rechtbank Overijssel: door niet op de ontwikkelingen in te spelen, vallen probleemsituaties buiten het betalingsrecht en moeten zij worden opgelost met artikel 6:74 e.v. BW.

Behalve dat, blijkt uit de Memorie van Antwoord (II) bij de artikelen 6:111 en 112 BW dat afdeling 6.1.11 BW niet van dwingendrechtelijke aard is; partijen kunnen afspraken maken over de betaling van de geldsom. Zij kunnen afwijken van het nominaliteitsbeginsel, dat stelt dat voor de omvang van de verschuldigde geldsom alleen het nominale bedrag van de geldsom van belang is; niet de reële koopkracht. En zij kunnen overeenkomen dat de schuldenaar met ander geld dan het wettige betaalmiddel de geldsom zal voldoen, bijvoorbeeld in een andere valuta of in een geld dat niet door een Staat is uitgegeven. Wel kan uiteindelijk de consequentie zijn

21 Rank 2015, p. 181.

dat de verbintenis haar karakter van geldschuld verliest.²² Maar wat mij betreft – en daarover gaat nummer 3 – verliest de verbintenis tot betaling van Bitcoins pas het karakter van geldschuld zodra een partij de Bitcoin levert als geldvoorwerp, in ruil tegen bijvoorbeeld euro's of Dollars.

2.3. Geld als waardebepaler en rekenmiddel

Men kan 'geld' niet alleen analyseren als ruilmiddel of betaalmiddel, maar ook als rekeneenheid: een middel, een instrument, tot bepaling van de waarde van goederen en diensten in het economisch verkeer. Rank beschrijft hoe geld als waardebepaler, als rekeneenheid in wezen verbeelding is. Het is meer een sociaal-psychologisch fenomeen, iets wat een gemeenschap begrijpt, maar niet definieert.²³ We beschrijven en vergelijken goederen en diensten door met deze waardebepaler te werken, maar deze blijft op zichzelf iets *abstracts*, iets onwerkelijks. Op het moment dat ik op een festival bij de entree euro's tegen festivalmunten ruil, kan ik vervolgens die festivalmunten als betaalmiddel gebruiken. Ook kan ik ermee de waarde die is toegekend aan de verschillende hapjes en drankjes vergelijken. Rekeneenheid en betaalmiddel vallen niet samen. Onze eigen euro kwam pas in muntvorm en briefvorm in 2002 maar diende al wel als rekeneenheid sinds 1998.²⁴

Een zeker 'geld' dat als waardebepalend instrument dienst doet, kan tevens gebruikt worden om een geldstelsel mee te identificeren. Dat geldstelsel is enerzijds tussen degenen die in dat geldstelsel opereren een verbindend fenomeen, terwijl het anderzijds onderscheidend wordt genoemd naar buiten, ten opzichte van andere geldstelsels. In deze laatste zin komt de overheid eraan te pas, doordat de overheid (of meerdere landen tezamen) bepaalt welk geldstelsel op haar grondgebied geldt en welk 'geld' dit stelsel identificeert, denk maar aan de Eurozone.

Het is goed mogelijk de Bitcoin als waardebepalend instrument te gebruiken. Algemeen bekend zijn winkels in Amsterdam die betalingen in andere valuta accepteren. Minder bekend bij een groot publiek zijn wellicht lokale munten en 'Time Dollars'. Er zijn inmiddels cafés en cateraars die producten leveren tegen betaling in Bitcoins. Omdat ook van een virtuele munt een waardering kan uitgaan die regelmatig eenvoudig te vergelijken is met de 'gewone' europrijs, lijkt het alsof de Bitcoin als waardebepaler gebruikt kan worden. 'Geldstelselidentificerend' is de Bitcoin niet. Er is geen overheid die op eigen grondgebied werkt met een geldstelsels dat onderscheiden wordt van andere geldstelsels door gebruikmaking van de Bitcoin. Tegelijkertijd is gebleken dat het feit dat schaduwgeld bijvoorbeeld geen geldstelsel definieert, niet betekent dat ermee geen geldschuld kan worden nagekomen.

22 MvA II, Parl. Gesch. Boek 6, p. 459 en 457.

23 Rank 1996, p. 15.

24 Bierens 2014, nr. 1.

2.4. De vaste omrekenverhouding als uitsluitende factor?

Een kenmerk van geld in de zin van afdeling 6.1.11 BW is volgens Rank dat het ingezet als rekenmiddel, het complement van een rekeneenheid is, die door een overheid is ingesteld.²⁵ Geld onderscheidt zich van andere, potentiële rekenmiddelen doordat een centrale autoriteit waakt over de waardeverhoudingen van de verschillende valuta's ten opzichte van elkaar. Over, met andere woorden, vaste omrekeningsverhoudingen.²⁶ Duidelijk is het bij de reeds genoemde nationale rekeneenheden van de euro-landen: de nationale munteenheden zijn in een vaste omrekenverhouding gekoppeld aan de euro in 1999, die enkele jaren later, in 2002, werd geïntroduceerd als wettig betaalmiddel.²⁷ Een fundament van een door de staat ingesteld geldstelsel is dat er een rekeneenheid aan ten grondslag ligt.²⁸

Het ontbreken van de invloed van een centrale autoriteit op de waardeverhoudingen vindt een voorbeeld in het Barteringarrest.²⁹ Bij Bartering hebben deelnemers een saldotegoed in een door een particuliere onderneming bedachte rekeneenheid, die niet door het publiekrecht wordt bestreken. In dit arrest had de Ontvanger derdenbeslag gelegd onder Bartering B.V. op een rekening-courantvordering van beslagdebiteur Partyservice. Die vordering van Partyservice bedroeg f 74 839,97 Barteringeenheden. Tussen Bartering en Partyservice stond vast dat de rekening-courantvordering van Partyservice niet in contante guldens kon worden opgeëist. Doordat Partyservice met de Barteringeenheden alleen kon betalen aan andere aangesloten Barteringleden was een gesloten ruilcircuit ontstaan. De beslaglegger kon dan ook slechts Barteringeenheden verkrijgen en deze eventueel als koopprijs benutten onder de overige Barteringleden. Geoordeeld werd dat hier sprake was van 'andere eenheden dan geld'.

Een dergelijk saldotegoed in een door een particuliere instelling gecreëerde en niet publiekrechtelijk gesancioneerde rekeneenheid is volgens Rank geen geld, omdat de *band* met een rekeneenheid ontbreekt.

Na lezing van het Barteringarrest vraag ik me af, of de band met een rekeneenheid aanwezig moet zijn voor de toepassing van afdeling 6.1.11 BW. Zolang winkels een europrijs naast een Bitcoinprijs hanteren, hetgeen gebruikelijk is, is er bij de waardebepaling van een zaak in Bitcoins een duidelijke band met de nationale valuta. Ook op websites waar met websitecoins wordt gewerkt, bestaat er net als in de barteringsfeer een relatie (omrekenformule) met een publiekrechtelijk gesancioneerde rekeneenheid, zij het dat men dat eerder een 'indirecte band' zou kunnen noemen dan een 'directe'.³⁰

25 Rank 2015, p. 179 en Rank 1996, p. 11.

26 Engelfriet 2014, p. 149.

27 Asser/Hartkamp & Sieburgh 6-II 2013/190.

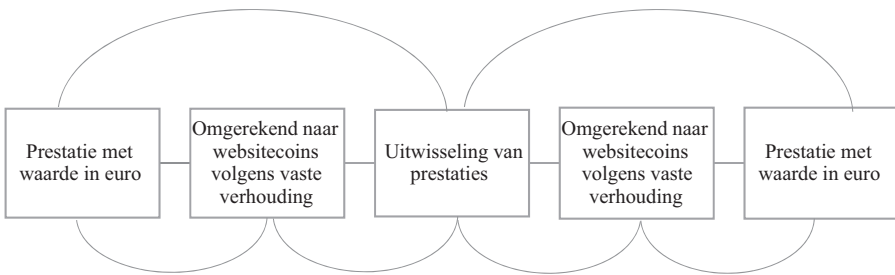
28 Rank 1996, p. 19.

29 HR 5 november 1993, ECLI:NL:HR:1993:ZC1128; *NJ* 1994/640, m.nt. H.J. Snijders.

30 Bij Asser/Hartkamp & Sieburgh 6-II 2013/190 vindt men de term 'vaste omrekeningsverhouding'.

Op zoek naar een band tussen de Bitcoin als betaalmiddel en een door een overheid ingestelde rekeneenheid is een passage uit het oordeel van het Hof in de Barteringzaak interessant. In r.o. 2 staat:

“Men zou dit systeem misschien kunnen typeren als ‘uitgestelde ruil’, waarbij tussen prestatie en tegenprestatie een tussenfase wordt geschoven waarin een vervanging van de wederpartij van de eerstpresterende plaatsvindt: A heeft gepresteerd aan B en ontvangt later, op basis van een nieuwe overeenkomst met C, een tegenprestatie van C.’ En: ‘De koper stelt aldus de verkoper in staat om, binnen het Bartering-circuit, zelf zich goederen of diensten te verschaffen, op dezelfde wijze (afgezien van afwijkingen in details) als dat pleegt te gebeuren in het gewone betalingsverkeer door medewerking aan creditering van de verkoper bij diens bank.”³¹

Denkend aan de woorden ‘uitgestelde ruil’ is wellicht een aardige oplossing aan de Bitcoin te denken als een ‘uitgestelde rekeneenheid’. Dan zou men echter moeten accepteren dat er geen ‘directe band’ is tussen de Bitcoin als object en de van een overheid afkomstige rekeneenheid, maar een ‘indirecte band’. Juist is dat er dan geen door de overheid vastgelegde omrekenformule geldt, maar zou de markt dit mettertijd niet tot ontwikkeling brengen? Zou indien op grotere schaal Bitcoinprijzen worden gehanteerd, er niet uiteindelijk een vaste omrekenformule ontstaan? Waar meerdere winkels dezelfde karakteristieke prestatie (denk aan koffie met appeltaart, zonnewering en boeken) aanbieden, zal de winkel die te veel afwijkt van de andere winkels niet kunnen concurreren; op een lijn zitten is het devies. Bij het wettig betaalmiddel is de vaste omrekenverhouding gegarandeerd. Voor de vraag of de betaling kan worden gezien als de betaling van een geldsom, blijkt het vereiste van de vaste omrekenverhouding niet dwingend; ook de betaling van schaduwgeld kan als betaling van een geldsom worden gezien.

31 HR 5 november 1993, ECLI:NL:HR:1993:ZC1128; NJ 1994/640, m.nt. H.J. Snijders.

2.5. Voorlopige conclusie en mogelijke oplossing

Uit het voorgaande blijkt dat de Bitcoin het best gekwalificeerd kan worden als absoluut vermogensrecht; tegenover het exclusieve recht van de rechthebbende staat immers geen schuld van een ander, zoals bij een girotegoed wel het geval is. Deze kwalificatie van de Bitcoin is niet richtinggevend voor de toepassing van afdeling 6.1.11 BW. Ook de verschillende betekenissen van ‘geld’ leiden niet tot een zwart-wit-oplossing. Dat komt doordat de genoemde kenmerken van geld nauwelijks een limiterende werking hebben. Er is zoveel ‘geld’ in allerlei vormen en soorten, dat de stelling dat iets ‘geld’ is, niet automatisch leidt tot de conclusie dat de betaling ervan ook de betaling van een geldsom is. Het duidelijkst is dat waar gouden jubileummunten worden overgedragen.³² Hoewel deze munten ‘geld’ zijn, is de verkoper ervan niet gehouden een geldsom te betalen maar geldvoorwerpen te leveren. Deze levering van gouden jubileumtientjes zal niet de betaling van een geldsom worden genoemd. Het wordt gezien als de voldoening aan een geldvoorwerpschuld waarop afdeling 6.1.11 BW niet van toepassing is.

Of sprake is van ‘de betaling van een geldsom’ of van de nakoming van een geldvoorwerpschuld, kan denk ik niet worden beantwoord met een definitie van ‘geld’ maar moet worden beantwoord aan de hand van wat partijen beogen. Bij de betaling van een geldsom gaat het om de waarde van het geld (een uitdrukking van koopkracht) die de waarde van een prestatie of zaak weerspiegelt. Bij de nakoming van een geldvoorwerpschuld gaat het om specifieke munten of bankbiljetten of ander ‘geld’. Als dat de karakteristieke prestatie is, wordt dat duidelijk doordat er een eurobetaling tegenover zal staan. Aanknopen aan dat onderscheid en aan wat partijen beogen doet ook het meest recht aan de strekking van afdeling 6.1.11 BW die in het economisch verkeer uitsluitend geeft: een late betaling heeft vastomlijnde, voorspelbare, financiële consequenties die gerelateerd zijn aan de te late betaling van de hoofdsom.

Voor de goede orde nog een laatste punt voor de toekomst. Rank beschrijft hoe de Bitcoin na enkele jaren bestaan te hebben nog steeds geen algemeen gebruikt betaalmiddel is, doordat het vertrouwen ontbreekt. Dat vertrouwen zou bij het wettig betaalmiddel gegeven zijn door regulering en toezicht door de overheid.³³ Het laatste argument dat de tussenkomst van de giro-instelling noodzakelijk is om het vertrouwen in geld te waarborgen, dat leidt tot de idee dat de Bitcoin wegens controlegebrek nooit zou kunnen uitgroeien tot gangbaar geld, wil ik nog kort ter discussie stellen. Hoewel ik me niet op een empirisch onderzoek kan beroepen ten aanzien van het vertrouwen in de banken en de noodzaak van het bestaan van de banken voor het vertrouwen in geld, wil ik een enkel geluid laten horen dat in een andere richting gaat. Lodder schrijft:

32 In oudere rechtspraak werd de levering van rode bankbiljetten een nakoming van een geldvoorwerpschuld gezien: Hof Amsterdam 30 juni 1921, *W* 10 757.

33 Rank 2015, p. 177. Over de wenselijkheid van toezicht schrijft Bierens 2014, nr. 5.

“Je kunt snel, betrouwbaar, met iedereen waar ook ter wereld Bitcoins uitwisselen. Dus geen exorbitante bonussen, hoge transactiekosten, of ander ingrijpen of sturing van bovenaf. Internet in de meest zuivere vorm: technologie van eindgebruiker naar eindgebruiker, zonder tussenkomst van derden.”³⁴

Er zijn, zo wil ik maar zeggen, groepen in de maatschappij die het ontbreken van regulering en toezicht door de overheid als voordeel zien doordat zij juist geen vertrouwen in de (besturing van) giro-instellingen hebben. Het zou niet vreemd zijn als daardoor juist de Bitcoin aan populariteit gaat winnen.³⁵ Want: hoever moet de gangbaarheid zijn doorgedrongen voordat het voldoende is?

Daarmee is niet voorspeld dat de Bitcoin een wettig betaalmiddel zal worden. Duidelijk is dat het publiekrechtelijke regelwerk (over muntwezen, bankwezen, betalingsverkeer en wisselkoersen bij financiële transacties met het buitenland) dat bij een wettig betaalmiddel hoort voor Bitcoins ontbreekt. Een van de redenen is natuurlijk dat er geen centrale autoriteit is die de bevoegdheid heeft om ‘in de gehele virtuele wereld’ een betaalmiddel uit te geven, in omloop te brengen en de vaste waarde van de Bitcoin eenheid te reguleren. Het is veeleer de gemeenschap van Bitcoin gebruikers die zichzelf bestuurt.

3. De keuze tussen geldvoorwerpschuld en geldsom

Ik noemde al even welke oplossing mij hanteerbaar voorkomt. De verbintenis tot betaling van een Bitcoin is een verbintenis tot betaling van een geldsom indien dit uit de rechtshandeling tussen partijen voortvloeit. Herkenbaar is dan dat er een andere meer karakteristieke prestatie tegenover staat. Soms is het de nakoming van een geldvoorwerpschuld. Het verschil komt hier iets genuanceerder aan bod.

Bij een geldvoorwerpschuld is de schuldenaar exact aangegeven welke munten of bankbiljetten van een bepaalde soort hij moet betalen. Het gaat dan niet zozeer om de waarde die het geld als betaalmiddel weerspiegelt.³⁶ Het gaat het om specifieke objecten. De geldvoorwerpschuld wordt daarom ook wel een *oneigenlijke geldverbintenis* genoemd. Deze verbintenis is niet gericht op betaling van een geldsom, maar op levering van specifiek of generiek omschreven munten of bankbiljetten.³⁷ Het lijkt me mogelijk dat in sommige gevallen, zoals de zaak die aan de orde kwam voor de rechtbank Overijssel, Bitcoins geleverd dienen te worden als geld-

34 Lodder 2014. Wordt een betaling verricht volgens een Bitcoinplatform, dan is deze handeling wel een girale betaling aldus Hofman & Bovend'Eerd 2014.

35 Van de Berg 2014, nr. 2 noemt juist het ontbreken van financiële instellingen ‘de kracht’: de transactiesnelheid is hoger dan in het reguliere betalingsverkeer.

36 Parl. Gesch. Boek 6, p. 456.

37 Verbintenissenrecht (Rank), Afdeling 6.1.11, aant. 18. Men zie inzake koop en verkoop van een bepaalde hoeveelheid buitenlands geld in bankbiljetten bij voorbeeld: Hof Amsterdam 20 mei 1919, *W* 10 436. Hof Amsterdam 30 juni 1921, *W* 10 757. Hof Amsterdam 17 december 1924, *W* 11 316. Rb. Haarlem 23 december 1930, *NJ* 1931/727; *W* 12 282.

voorwerpen in ruil voor een geldsom in euro of dollar. Er werd in dat geval een koopovereenkomst gesloten waarbij euro's werden geruild tegen Bitcoins als 'koopwaar'. De Bitcoins werden als speculatief 'iets' (absolute vermogensrechten) gekocht tegen een wettig betaalmiddel zoals de euro. De levering van de Bitcoins had het karakter van een geldvoorwerpschuld of oneigenlijke geldverbintenis.

Onder andere omstandigheden zou men kunnen zeggen dat een bepaald aantal Bitcoin als geldsom moet worden betaald. Bijvoorbeeld, de Bitcoinbetaling strekt tot betaling van een geldsom onder toepassing van afdeling 6.1.11 BW wanneer partijen daarmee een kop koffie met appelgebak willen betalen of zonnewering aanschaffen (op watisbitcoin.nl staat een scala van product- en dienstaanbieders die de Bitcoin als betaalmiddel accepteren). De verbintenis in Bitcoins te betalen is dan een *geldsoortenschuld*: een verbintenis gericht op betaling van een geldsom, maar die geldsom is niet uitgedrukt in een rekeneenheid zoals de euro, maar in een aangewezen geldsoort. De *geldsoortenschuld* is anders dan de *geldvoorwerpschuld* wel een echte *geldschuld*.³⁸

Een dergelijk onderscheid lijkt hanteerbaar voor de toekomst, omdat we daarmee recht kunnen doen aan de twee doelen die partijen aan de Bitcoinbetalingen kunnen nastreven (betalen of speculeren). Bovendien leidt dit onderscheid in de praktijk tot een bescherming van degenen die er mee betalen, doordat we daarop in die gevallen ook artikel 6:119 BW kunnen toepassen. Het grillige koersverloop is dan alleen van belang en interesse en van voor- of nadeel voor degenen die speculeren en kunnen rekenen op de toepassing van artikel 6:74 BW e.v. Voor degenen die met de digitale tijd mee willen gaan en zich in 'communities' willen verenigen en deelnemen aan min of meer gesloten circuits, zorgt een aansluiting bij de koers van het wettige betaalmiddel voor een mogelijk bredere acceptatie. Daarnaast beschermt het hen tegen de nadelen van de (nu nog) grillige koersen.

4. Gevolgen voor de schadevergoeding bij tekortkoming

Waar toe leidt toepassing van artikel 6:119 BW bij de te late betaling van de Bitcoins als geld en wat zijn de nadelen van de toepassing van de algemene verbintenisrechtelijke regels van artikel 6:74 e.v. BW in dit geval? Waarom zouden we het onderscheid maken?

4.1. De Bitcoinbetaling als geldvoorwerpschuld en tekortkoming

Indien de schuldenaar niet levert, dan is sprake van een (al dan niet toerekenbare) tekortkoming in de zin van artikel 6:74 BW. Een beroep op het huidige artikel 6:75 BW voor de toerekenbaarheid laat zich gemakkelijk voorstellen, omdat de Bitcoins gekenmerkt door individuele nummerreeksen schaars zijn. In een oudere zaak kon een verkoper zich bij voorbeeld op overmacht beroepen, omdat de verschuldigde

38 Parl. Gesch. Boek 6, p. 456, Asser/Hartkamp & Sieburgh 2013/193.

geldsoort had opgehouden te bestaan.³⁹ Ik zou bij de Bitcoinoverheveling het risico hiervan evenwel voor rekening van de verkoper achten. Het is immers diens verantwoordelijkheid alleen de Bitcoins te verkopen die hij tot zijn virtuele ‘beschikking’ heeft.⁴⁰

De tekortkomingsregeling behandelt vertragingsschade in artikel 6:85 BW.^{41,42} Vertragingsschade is de schade die de schuldeiser lijdt ten gevolge van de toerekenbare vertraging in de nakoming. Een typisch voorbeeld van vertragingsschade bij een te late levering van Bitcoins zou zoals bij de levering van een zaak de winstderving zijn, die wordt geleden doordat de schuldeiser de Bitcoin of zaak niet kon doorverkopen.⁴³ Vertraging geeft al aan dat de schuld opeisbaar moet zijn, omdat vóór opeisbaarheid geen vertraging kan intreden. Eveneens is geïmpliceerd dat wel kan worden nagekomen. De vertragingsschade is veelal zuivere vermogensschade. Vermogensschade omvat ‘zowel geleden verlies als gederfde winst’, aldus artikel 6:96 BW. In geval van een te late nakoming, in welk geval vertragingsschade verschuldigd is, zou men moeten vergoeden ‘wat de schuldeiser door late nakoming moet missen’.⁴⁴ In termen van artikel 6:96 BW is dit de gederfde winst.

De schuldeiser die de Bitcoins met speculatieve doeleinden heeft gekocht en verlies lijdt doordat hij ze anders op dag Y (een moment dat na de nakoming op moment X lag) voor bijvoorbeeld het viervoudige had kunnen verkopen, heeft vermogensschade. Deze weg werd ook bewandeld door de rechtbank Overijssel in de genoemde zaak. De vordering tot schadevergoeding werd toegewezen en voor de vaststelling van de hoogte van de schade vergeleek de rechtbank de hypothetische situatie waarin de koper zou zijn gekomen als was nagekomen, met de werkelijke situatie op de datum van de (partiële) ontbinding. Door de waardeinstijging van de Bitcoin zou de ‘wallet’ van de koper bij deugdelijke nakoming op het moment van ontbinding € 1.760 meer waard zijn geweest dan deze werkelijk was.

39 Rb. Haarlem 23 december 1930, *W* 12 282.

40 De Jong, Krans & Wissink 2014, p. 149-150. Waarom de verkoper in de zaak voor de rechtbank Overijssel minder Bitcoins levert dan afgesproken, is niet duidelijk in de casus. Wel interessant is de vraag men mag spreken van ‘geldelijk onvermogen’, een van de oorzaken van verhindering in de nakoming die voor risico van de schuldenaar komt. Want het kan – gegeven het feit dat er een beperkt aantal Bitcoins is – zo zijn dat sprake is van een absolute onmogelijkheid, indien er niet voldoende Bitcoins zijn hetgeen bij gangbaar geld zelden voor zal komen. Een derde mogelijkheid kan nog zijn dat een overheid maatregelen neemt en de Bitcoin verbiedt. In dat geval zal de vraag of dat verbod voorzienbaar was en om die reden voor rekening van de schuldenaar komt, moeten worden beantwoord. Zie p. 155-156.

41 De schuldeiser heeft de keuze. De koper kan aan de verkoper een omzettingsverklaring sturen op grond van artikel 6:87 BW, zodat de verbintenis tot levering van de Bitcoins wordt omgezet in het betalen van een vervangende schadevergoeding. Dit zou de gang van zaken zijn indien de verkoper niet in staat is om Bitcoins te leveren bijvoorbeeld doordat hij deze niet heeft en het niet van hem gevergd kan worden deze aan te schaffen, omdat ze nu vier maal zo duur zijn als ten tijd van het aangaan van de overeenkomst.

42 De Jong, Krans & Wissink 2014, p. 168-170.

43 Verbintenissenrecht (Katan) 2013, artikel 6:85 BW, aant. 4; Asser/Hartkamp & Sieburgh 6-I* 2012/401.

44 De Jong, Krans & Wissink 2014, p. 168.

Het nadeel van spreken van gedeerde winst, zoals de rechtbank doet, is dat de verdragingschade ten opzichte van de hoofdverbintenis niet is gefixeerd zoals bij artikel 6:119 BW over de wettelijke rente wel het geval is. Onduidelijk is eveneens het moment dat als fixatiemoment moet worden gekozen. Indien de Bitcoins in de zaak voor de rechtbank Overijssel wel geleverd waren, zou de eiser een winst van 836,71% hebben kunnen behalen. De gedeerde winst werd door de koper zelf begroot op een bedrag van € 118.545. Daarin ging de rechtbank evenwel niet mee. Men had echter ook kunnen kiezen te kijken naar het moment waarop de koper zelf zijn Bitcoins had willen verkopen. Men had even goed kunnen kijken naar de dag waarop de schade werd toegebracht (de dag waarop niet geleverd werd) of een ander moment, dat naar de omstandigheden van het geval passender werd geacht.⁴⁵

Handelt men in Bitcoins als geldvoorwerpenschuld dan is het geen probleem, indien het handelen van partijen een speculatief karakter heeft en partijen zulks beogen, dat het recht op dit zijn beloop heeft. Wanneer partijen ermee willen betalen, is men gebaat bij een duidelijk hanteerbare oplossing bij verdragingschade zoals in artikel 6:119 BW is beschreven.

4.2. De Bitcoinbetaling en wettelijke rente

In gevallen waarin met de Bitcoin een geldschuld wordt nagekomen, zou men kunnen aannemen dat het fixum, de wettelijke rentebepaling van artikel 6:119 BW uit afdeling 6.1.11 BW van toepassing is indien de schuldenaar met zijn betaling in verzuim is.

Bij een te late betaling zou de schuldeiser wettelijke rente kunnen vorderen, terwijl de vraag of er een ontwaarding heeft plaatsgevonden, niet meer wordt gesteld. Door het optellen van de wettelijke rente krijgt de schuldeiser als het ware de marktprijs of de vervangingswaarde van hetgeen hem verschuldigd was.⁴⁶ Het goede hiervan zou zijn dat de Bitcoin die al buiten de gebaande instituten om ontstaat, iets dichter bij de ‘gewonere’ maatschappelijke gang van zaken zou worden betrokken. In de Toelichting Meijers op artikel 6:119 BW wordt duidelijk dat een systeem waarbinnen de schuldeiser naast het fixum nog recht heeft op aanvullende schadevergoeding uitdrukkelijk van de hand wordt gewezen. Het fixum heeft praktische voordelen die niet opwegen tegen de moeilijk door de rechter te beoordelen vraag of een schuldeiser in redelijkheid meer toekomt.⁴⁷ Degene die het interessant vindt om zich te profileren op sociale websites of het accepteren van Bitcoins ziet als een service aan zijn klanten of in *communities* wil meedoen met de ‘virtuele economie’ (die zich uiteindelijk natuurlijk ook in aardse dingen als inkomstenbelasting of koopkracht manifesteert) is daarmee verzekerd van gewone wettelijke rente-

45 HR 11 juli 2003, NJ 2003/603.

46 MvA II, Parl. Gesch. Boek 6, p. 457 en 473. Volgens art. 6:111 BW moet een verbintenis tot betaling van een geldsom naar haar nominale bedrag worden voldaan, tenzij uit de wet, gewoonte of rechtshandeling anders voortvloeit. Met wisselingen in de reële koopkracht wordt geen rekening gehouden. Bestaat een zeker geld niet meer, dan moet worden omgerekend naar een vastgestelde koers van het nieuwe geld. Als de schuldenaar in verzuim is, hoeft naast de wettelijke rente niet nog berekend te worden of er door de geldontwaarding sprake is van verminderde koopkracht.

47 TM, Parl. Gesch. Boek 6, p. 467.

percentages die hem niet zullen beletten op deze nieuwe manier deel te nemen aan het economisch verkeer. Het fixum is ingevoerd om de schuldenaar niet bloot te stellen aan een vordering tot schadevergoeding boven de wettelijke rente.⁴⁸ De schuldenaar die de prijs van een product of dienst in Bitcoins betaalt, zou mogen profiteren van dezelfde ratio. Het illustreert kort gezegd, dat de juridische kwalificatie van de Bitcoinbetaling als betaling van een geldsom in de zin van afdeling 6.1.11 BW geen afbreuk doet aan de regeling zelf maar eerder recht doet aan de ratio ervan. Het zou vele onzekerheden ondervangen.

Het ‘zekere’ van artikel 6:119 BW is dat de grootte van de daadwerkelijk geleden schade irrelevant is en dat er een relatie met de hoofdvordering blijft. Te stellen dat ook over de te late levering van de Bitcoin een wettelijke rente moet worden betaald, biedt duidelijkheid en zekerheid.⁴⁹ Praktisch zou dit kunnen worden opgelost door in de gevallen waarin betaald zou worden met Bitcoins, de wettelijke rente te berekenen aan de hand van de prijs die in het wettig betaalmiddel werd aangegeven; zo zal immers in een gewone winkel waarin koffie met appeltaart wordt verkocht ook steeds een prijs in het wettig betaalmiddel zijn aangegeven. Dan komen we uit bij de ‘indirecte band’ tussen de Bitcoin als betaalmiddel en verdragsschadevergoeding in euro, berekend via de prijs in euro van het daarvoor in ruil gekregen product of de in ruil daarvoor gekregen dienst.

5. Tot besluit

De Bitcoin is te midden van alle betaalmiddelen uniek. Hij heeft geen gedaante, een hoop toepassingen en functies en lijkt daarin afhankelijk van wat partijen beogen. Lastig is het daarom te beschrijven op welke gronden bestaande regels kunnen of niet mogen worden toegepast op de Bitcoin. Dat is uiteindelijk de reden dat ik de ratio en de duidelijkheid van de regeling van artikel 6:119 BW voorop heb gesteld bij het zoeken naar een voor partijen, afhankelijk van wat zij nastreven, hanteerbare oplossing, ingegeven door economische overwegingen. Belangrijk is om de Bitcoin ‘te omarmen’. Alhoewel in het nabije verleden het speculatieve karakter van de Bitcoin interessant was, kan het gebruik ervan als betaalmiddel frequenter worden in de toekomst.⁵⁰ In deze zin zou dus meer recht worden gedaan aan de economische betekenis van ‘geld’ – waarmee aansluiting wordt gezocht bij de economische realiteit en de wenselijkheid van het kunnen toekennen van wettelijke rente – dan aan een strikte, beperkende betekenis van ‘geld’ in juridische zin. Wellicht komt

48 Hof Amsterdam 18 december 2007, ECLI:NL:GHAMS:2007:BC5379, r.o. 4.14, vergelijk MvA II, Parl. Gesch. Boek 6, p. 480.

49 De schuldeiser heeft minimaal en maximaal recht op het bedrag van de wettelijke rente: HR 14 januari 2005, NJ 2007/481 (*Ahold/Staat*), HR 14 januari 2005, NJ 2007/482 (*Van Rossum/ Fortis*). Het nadeel van het loslaten van de wettelijke rente is uitvoerig besproken bij de toetstand-koming, MvA II, Parl. Gesch. Boek 6, p. 472.

50 Van de Berg noemt in zijn artikel over BTW-aspecten van de Bitcoin en andere cryptovaluta's aantallen die tot de verbeelding spreken: de waarde van de Bitcoin-markt is in 2014 tien miljard euro en Nederland is goed voor 2,5 % van de hoeveelheid downloads van Bitcoin-software. Van de Berg *rekent op* toenemende populariteit. Zie Van de Berg 2014, nr. 1 en 5.

het gebruik van de Bitcoin op een dag zelfs voorop te staan, zodat het vanuit economisch oogpunt billijk is afdeling 6.1.11 BW toe te passen. Degenen die de Bitcoin of andere virtuele munten als betaalmiddel gebruiken, kunnen met artikel 6:119 BW beter beschermd worden tegen de grillige koersen, terwijl degenen die ermee willen speculeren de vruchten van het algemene verbintenissenrecht kunnen plukken.

Tijdens de bestudering van het onderwerp leek me dat de Bitcoin maar een van het tweetal kenmerken van eigendom heeft: het is geen lichamelijk voor menselijke beheersing vatbaar stoffelijk object, maar wel een meest omvattend recht. Hadden we zoals in het oude artikel 555 BW nog eigendom van onstoffelijke goederen, dan zou een Bitcoin ons eigendom kunnen zijn.⁵¹ Nu lijkt slechts de kwalificatie als absoluut vermogensrecht houdbaar, omdat ze overdraagbaar zijn en ertoe strekken de rechthebbende stoffelijk voordeel te verschaffen.⁵² Wil men overigens aan de betekenis van *geldvoorwerpen* een hele enge betekenis meegeven in die zin dat er geen absolute vermogensrechten, doch slechts stoffelijke objecten onder vallen, dan zou mijn betoog natuurlijk in het water vallen. Maar het begrip ‘voorwerp’ is ruimer dan iets ‘stoffelijks’.

51 Asser/Mijnssen, Van Velten & Bartels, 5* 2008/16 en 17.

52 Rank 2015, p. 183-184.